

Blijdenstein Nieuws 37

juni 2016

Blijdenstein Nieuws nummer 37, juni 2016

Colofon

Bestuur

voorzitter	Drs. F.R. Willink
vice voorzitter	Ir. F.H. August de Meijer
secretaris	Jhr. F.C. Six
penningmeester	Drs. I.T.H. Hilhorst
	Mr. P.D. Hoogenraad MA
	Prof. dr. J.H.D. Wolf
	Prof. dr. P.H. van Tienderen

Wetenschappelijk collectiebeheerder

Dr. A. Aptroot

Beheerder

H. van Roon

Raad van advies

Dr. Z. Debreczy
A. Farjon MSc.
Drs. W. Ferwerda
H. van Kempen
Dr. I. Rácz

Tel- en faxnummer

035-6231123

E-mail

info@pinetum.nl

Website

www.pinetum.nl

Bankrekening

NL67ABNA0451181565

Redactie

C.W. Bade

Oplage

750 exemplaren

Druk

de Toekomst, Hilversum, tel. 035 720 0600

Blijdenstein Nieuws is een uitgave van de Stichting Pinetum Blijdenstein en wordt gratis verspreid onder jaarkaarthouders, sponsors, bevriende stichtingen en botanische tuinen met een GNP-collectie.

Aan dit nummer werkten mee: F.H. August de Meijer, P.D. Hoogenraad, G.A. van der Lans, H. van Roon, F.C. Six, F.R. Willink, J.H.D. Wolf.

Op de cover: *Cryptomeria japonica*

Het Pinetum halverwege 2016

De afgelopen winter is er weer veel onderhoudswerk gedaan in het Pinetum. Niet echt zichtbaar, maar heel belangrijk voor de collectie en voor de tuin. Met grote inzet van onze vrijwilligers in de tuin. In de winter net zo goed als in de zomer.

Het tuinseizoen begon zoals altijd met het paaseieren zoeken voor de kinderen op Tweede Paasdag. Maar er waren voor die middag zulke zware windstoten voorspeld, dat het eieren zoeken moest worden afgelast vanwege het gevaar van vallende takken. Dat is nog nooit eerder gebeurd. Gelukkig hebben heel wat ouders en kinderen in ‘Klein Vogelenzang’ en op het terras toch een leuke middag gehad. Het weer liet zich van zijn beste kant zien bij de opening van de expositie ‘Japan in het Pinetum’

op zondag 18 april. De voorzitter van de Japanse Kamer van Koophandel in Nederland, Akira Sakuma, verrichtte de officiële opening door een slag op de grote Taiko-drum. Daarna hield Cees van Gessel een boeiende lezing over Franz von Siebold. Allemaal buiten op het terras voor Klein Vogelenzang. Ook in de maand april ontvingen wij onze collega's van de Nederlandse Vereniging van Botanische Tuinen (NVBT), samen met een vertegenwoordiging van de botanische tuinen in Noorwegen. Na de vergadering van de NVBT en een rondleiding door het Pinetum, was er een symposium over Noorse en Nederlandse botanische tuinen. Met veel interessante feiten: een van de Noorse tuinen, in Tromsø, ligt ver boven de poolcirkel, het groeiseizoen duurt daar maar een paar maanden. In mei hebben

Akira Sakuma, voorzitter van de Japanse Kamer van Koophandel, opent de tentoonstelling Japan in het Pinetum

Hans en Gerdy van Roon een studiereis gemaakt naar de botanische tuin in Bremen, waar zij ontvangen werden door de collectiebeheerder, Dr. Hartwig Schepker. Het rododendronpark van deze tuin bevat een wereldberoemde collectie. Onze kennis en onze eigen collectie van rododendrons zijn zo weer iets groter geworden.

Dit voorjaar kon de restauratie van de tuinmuur worden voltooid. Daarmee is een groot project voor het Pinetum met succes afgerond. Met dank aan Monumentenzorg van de gemeente Hilversum, het Prins Bernhard Cultuurfonds, de Van Reekum-van Moorselaar Stichting en de Rotary Hilversum zonder wier bijdragen wij dit niet hadden kunnen doen. In maart kon het Pinetum een nieuwe maaimachine in gebruik nemen. De oude was na meer dan 15 jaar intensief gebruik dringend aan vervanging toe. Wij zijn het RABO Coöperatiefonds en het Hugo de Vries Fonds zeer erkentelijk voor hun steun hiervoor. En het Pinetum ontving een

schenking voor de aanschaf van houten kuipen. Dit is al lang een wens voor onze grote collectie kuipplanten.

De plantenmarkt 'Stoer in de Schaduw' was eind mei met meer dan 200 bezoekers weer een groot succes. De expositie van Nikki van Es, 'Ademtocht in de Oranjerie', is bij het verschijnen van deze uitgave van Blijdenstein Nieuws al begonnen. Voor de komende maanden is er ook weer een boeiend programma. Het jeugdschaaktournooi van het HSG op 26 juni. Een concert van het Goois Jeugd Orkest op 3 juli. En, in het kader van 'Japan in het Pinetum', onder meer het Go-tournooi op 28 augustus en een expositie van de Japanse kunstenaar Haruka Matsuo in de Oranjerie in september. Daarnaast zijn er natuurlijk ook weer veel privéactiviteiten. Klein Vogelenzang is een prachtige locatie en voor onze donateurs beschikbaar. ●

*Robbert Willink,
voorzitter Stichting Pinetum Blijdenstein*

Nog voordeliger schenken aan het Pinetum

Stichting Pinetum Blijdenstein is sinds kort geregistreerd als Culturele Algemeen Nut Beogende Instelling (Culturele ANBI), RSIN 809 674 877. Dit biedt fiscale voordelen voor schenkers. De ANBI-registratie hadden we al langer, waardoor giften aan het Pinetum al fiscaal aftrekbaar voor u waren, maar door de erkenning als

Culturele ANBI mag u in uw aangifte inkomstenbelasting 1,25 keer het geschonken bedrag opnemen. Als u in de hoogste schijf valt, betaalt de fiscus dus 52% van 125% is 65% van uw schenking! € 100,- voor het Pinetum kost u dan dus maar € 35,-. Wij hopen dat dit aanleiding voor u is (nog meer) aan het Pinetum te schenken. ●

Japan in het Pinetum

Op zondag 17 april jl. opende Akira Sakuma, voorzitter van de Japanse Kamer van Koophandel, de tentoonstelling *Japan in het Pinetum*. Hij deed dat met een ferme slag op een van de trommels van de Japanse Taiko slagwerkgroep.

De feestelijke opening van de tentoonstelling, die het Pinetum Blijdenstein dit jaar samen met tuinen in Nederland, België en Duitsland organiseert, werd luister bijgezet met een indrukwekkend concert van de Leidse Taiko-groep van John May op vier Japanse trommels. Met de tentoonstelling herdenkt het Pinetum Philipp Franz Balthasar von Siebold

die 150 jaar geleden overleed. Cees van Gessel hield voor de aanwezigen een lezing over het leven van Von Siebold en zijn belang voor de diversiteit van planten in Europa. Deze Duitse arts in dienst van de Nederlandse overheid verbleef lange tijd op Deshima, het eilandje voor de Japanse kust waar een Nederlandse handelspost was gevestigd. Daar bestudeerde hij onder meer de Japanse plantenwereld die soorten bevatte, zoals de hosta's en de hortensia's, die op dat moment in Europa nog onbekend waren. In het vorige nummer van Blijdenstein Nieuws kon u een uitgebreide levensbeschrijving van Von Siebold lezen.

De Taiko percussiegroep van John May in actie

Voorzitter Robbert Willink heet de gasten welkom

Wandeling

Ter gelegenheid van *Japan in het Pinetum* is er een wandeling in de tuin uitgezet die voert langs aansprekende Japanse bomen. In het Pinetum staan meer dan dertig soorten coniferen die afkomstig zijn uit Japan. Dat is tachtig procent van de soorten die daar voorkomen. Bij de ingang en in het bezoekerscentrum is een beschrijving van de wandeling beschikbaar. De bomen zijn gemarkeerd met de Japanse vlag. In de tuin staan hier en daar ook bordjes met daarop een Japans vers, een haiku. De haiku is een versvorm die slechts zeventien lettergrepen mag tellen. De inhoud van de haiku gaat over de natuur in al zijn verschijningen: het wisselen van de seizoenen, het landschap met daarin bomen, planten, dieren en de mens als deel daarvan.

Activiteiten

In het kader van het Japanjaar vinden er tal van activiteiten plaats in het

Pinetum. Tijdens de plantenmarkt *Stoer in de Schaduw* hield Carla Teune, voormalig hortulanus van de Rijksuniversiteit Leiden, een lezing over Japanse tuinen. Tijdens de eerste drie weekenden van juni exposeert Nikki van Es haar tekeningen onder het motto *Ademtocht in de Oranjerie*. Ook voor kinderen is er in de Japanse sfeer het

een en ander te doen. Op woensdag 3 augustus is er een Japanse knutselmiddag met origami (vouwen), plakken, knippen en kleuren. Tijdens de Japandag op zondag 28 augustus wordt in het Pinetum het Blijdenstein Go-toernooi gehouden en vinden er verschillende demonstraties plaats. In september houdt Haruka Matsuo een tentoonstelling in de kassen van de tuin. Zij wil een project uitvoeren over 'heilige' Japanse bomen en de Shintoïstische rituelen die daaromheen gehouden worden. In het Pinetum voelt zij een verwantschap van atmosfeer met de heilige plaatsen in Japan die zij bestudeert. Het Pinetum kan zo de rol en betekenis in de Japanse cultuur laten zien van een aantal markante bomen uit zijn collectie. Ook in september verzorgt Haruka Matsuo een workshop handvormen van Japans porselein. Kortom, tal van redenen om weer eens een bezoek te brengen aan de prachtige tuin van het Pinetum Blijdenstein. ●

Pieter Hoogenraad

Grote en kleine wensen worden vervuld

Enkele grote en kleine wensen van het Pinetum zijn het afgelopen halfjaar in vervulling gegaan. De restauratie van de grote muur is succesvol afgerond, net vóór de opening van 'Japan in het Pinetum'. Het resultaat is een verfraaiing van het straatbeeld bij de ingang van onze tuin. De muur kan zeker weer 100 jaar mee. Maar ook achter deze muur werken we verder aan het onderhoud van de tuin en de aankleding van de collectie.

Dit voorjaar hebben we een nieuwe gemotoriseerde grasmaaier in gebruik genomen. De oude maaier was na meer dan veertien jaar intensief gebruik toe aan vervanging. En met de subsidies van het Coöperatiefonds van de Rabobank en het Hugo de Vries Fonds, die ieder de helft van de aanschafprijs hebben geschonken, hebben we een prachtige professionele Stiga grasmaaier kunnen aanschaffen. Tuinbeheerder Hans van Roon is hier erg blij mee, want hiermee werkt hij sneller en ook veiliger. Iedere week

rijdt hij met plezier zijn verplichte rondjes en daarmee zien de gazons er fantastisch uit.

Nu de subtropische planten weer buiten staan, valt het op hoe lelijk eigenlijk de zwarte kunststof kuipen zijn waarin ze groeien. In het januarinummer hebt u kunnen lezen dat Hans een ander systeem gaat gebruiken voor een gezonde groei van de kuipplanten. En dat we mooie houten kuipen gaan gebruiken. Door enkele particuliere schenkingen hebben we nu meerdere grote en kleine houten kuipen kunnen aanschaffen. Ze zijn van duurzaam Europees hout gemaakt en gaan vele jaren mee. Dit is ook een verrijking van de presentatie van onze collectie. De komende tijd gaan we door met het verwerven van fondsen en schenkingen voor de aanschaf van deze kuipen. Een schenker kan op een kuip worden vermeld met een naamplaatje. ●

Zijn de huidige naaktzadigen levende fossielen?

De term ‘levend fossiel’ wordt vrijuit gebruikt in populair wetenschappelijke artikelen. Volgens Wikipedia is een levend fossiel ‘een biologische soort die als enige levende vertegenwoordiger geldt van een verder uitgestorven groep’. Als voorbeeld van levende fossielen worden steevast de naaktzadigen (Gymnospermen) genoemd. Twee recente onderzoeken zetten echter grote vraagtekens bij het gangbare idee dat onze naaktzadigen levende fossielen zijn.

Volgens de populaire wetenschap zijn levende fossielen gedurende de laatste tientallen miljoenen jaren nauwelijks veranderd. Ze worden gezien als maffe relictten uit een verre tijd waaraan de evolutionaire krachten voorbij lijken te zijn gegaan, of als super-overlevers van klimaatverandering, meteorietinslagen en andere rampen, tegen alle waarschijnlijkheid in. Bekende voorbeelden zijn de degenkrab, de beroemde coelacanten en naaktzadigen zoals de *Ginkgo biloba*, de *Wollemia nobilis* en de Cycadeeën.

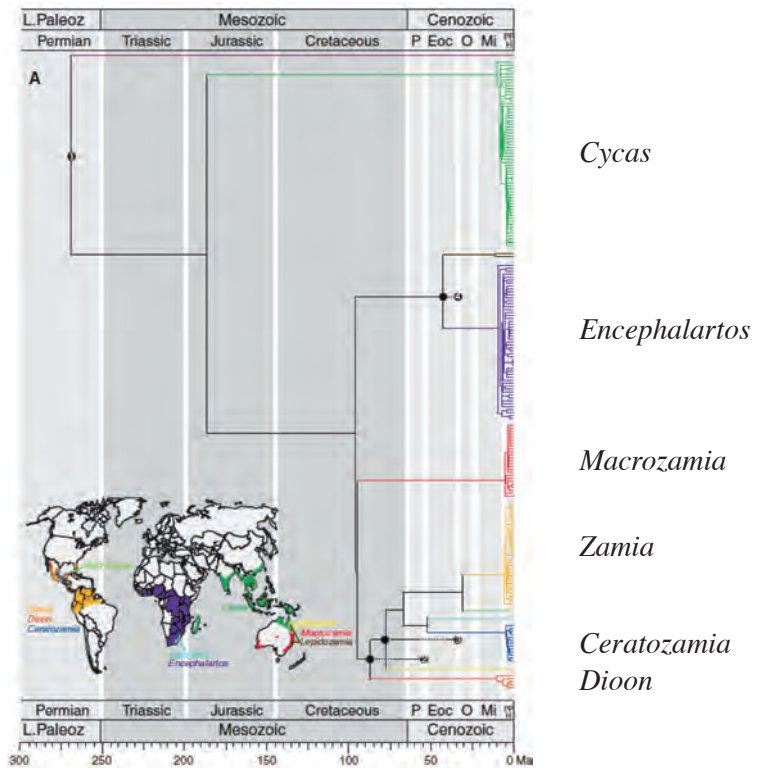
Diehards

Cycadeeën verschenen ca. 280 miljoen jaar geleden op aarde, maar bereikten hun hoogtepunt in het Jura- en Krijttijdperk, 200-65 miljoen jaar geleden. Daarna was het snel afgelopen. Met het uitsterven van de dino’s verdwenen ook veel Cycadeeën uit het landschap. De huidige Cycadeeën zijn met ca. 300 soorten slechts een slap

aftreksel van het aantal soorten in de hoogtijdagen. Deze laatste 300 soorten Cycadeeën worden vaak neergezet als levende fossielen, de overlevende ‘diehards’ uit de dagen van hoogtij in het Mesozoïcum. Maar klopt dit beeld wel?

Afstammelingen

Recent genetisch onderzoek aan Cycadeeën van Nathalie Nagalingum en haar medewerkers laat zien dat het levende fossielen verhaal niet meer is dan een fantasierijk sprookje. Nagalingum isoleerde een gen in 199 soorten Cycadeeën en bouwde daarmee een familiestamboom. Deze boom heeft een opmerkelijke vorm. Met zijn lange onvertakte staken en sterk vertakte uiteinden lijkt de boom nog het meest op een stelletje bij elkaar gebonden harken. Iedere tand van de hark stelt een soort voor. Wat zegt deze boom ons? Uit de lange staken blijkt dat de meeste Cycadeeën hun wortels in het Mesozoïcum (250-65 miljoen jaar geleden) hebben. De korttandige harken laten evenwel zien dat de huidige soorten pas zo’n 12 miljoen jaar geleden zijn ontstaan en wel in een korte tijdsperiode van ca. 5 miljoen jaar. De huidige Cycadeeën zijn dus geen overlevende oerplanten maar afstammelingen van een ‘recente’ opleving nadat de meeste Cycadeeën waren uitgestorven. De Cycadeeën zijn inderdaad een oude groep, maar het romantische idee dat dino’s nog aan ‘onze’ Cycaspalm (*Cycas revoluta*) hebben geknabbeld is onzin.

Familiestamboom van de Cycadeeën (Nagalingum et al. 2011)

Minder weerstand

Ook uit andere hoek komt steun voor de gedachte dat de huidige soorten naaktzadigen geen relictien zijn uit de oertijd. Mike Crisp en Lyn Cook onderzochten niet alleen Cycadeeën maar ook Coniferen en enkele bloemplanten. Hun onderzoek gaf vergelijkbare resultaten. Ook zij zagen lange staken in de stamboom van de naaktzadigen, die duiden op oeroude wortels. Interessant is dat de grote lengte van de staken ook betekent dat er sinds hun ontstaan veel soorten naaktzadigen zijn uitgestorven. Tegenwoordig is het aantal soorten

naaktzadigen (ca. 1000) nog geen 0,3% van het aantal bloemplanten. Dit komt volgens deze onderzoekers niet doordat de soortsvorming bij de bloemplanten zo veel sneller is verlopen dan bij de naaktzadigen, maar doordat er in de loop der tijd veel meer naaktzadigen zijn uitgestorven dan bloemplanten, met name in het Cenozoïcum, het tijdvak na het Mesozoïcum. Blijkbaar konden de naaktzadigen minder goed weerstand bieden aan het drastisch veranderende klimaat in het Oligoceen en Mioceen (34-5,3 miljoen jaar geleden). Opvallend is dat deze auteurs eveneens schatten dat de huidige Cycadeeën

ongeveer 12 miljoen jaar geleden zijn ontstaan (19 miljoen in *Cycas* en 6 miljoen in *Macrozamia*). Dit komt dus overeen met het onderzoek van Nagalingum.

Ook de coniferen zijn pas redelijk recent ontstaan. De soortvorming in de slangendennen (*Araucaria*'s), vaak gekarakteriseerd als typische dino-planten, kwam pas 36 miljoen jaar geleden op gang. Toen waren de dino's al lang uitgestorven en die hebben zich dus nooit geërgerd aan de stekelige bladeren van onze slangenden (*Araucaria arauca*). De *Wollemia*'s, een ander zogenaamd 'levend fossiel', hebben zich pas 18 miljoen jaar geleden afgesplitst van de zustergroep *Agathis*.

Misleitend

Samenvattend laten deze onderzoeken zien dat de fossiele naaktzadigen andere soorten waren dan onze huidige soorten. Het laatste woord is hierover nog niet gezegd, maar vooralsnog lijkt

het dat onze naaktzadigen dan wel de basisvorm van hun uitgestorven voorouders uit het Mesozoïcum hebben behouden, maar zeker niet samen met hen geleefd hebben. In die zin is de term 'levend fossiel' misleitend. Het beeld van soorten die miljoenen jaren hebben overleefd en waar de evolutie geen vat op heeft gehad klopt gewoon niet. Als we met een 'levend fossiel' echter een moderne soort bedoelen *die veel lijkt op een fossiel exemplaar* is er weinig aan de hand. Gelukkig maar. ●

Jan Wolf

Literatuur:

Nagalingum, N. S., C. R. Marshall, T. B. Quental, H. S. Rai, D. P. Little en S. Matthews. 2011.

Recent synchronous radiation of a living fossil. *Science*. 334(6057): 795-799.

Crisp, M. en L. Cook. 2011. Cenozoic extinctions account for the low diversity of extant gymnosperms compared with angiosperms. *New Phytologist* 192:997-1009.

Nieuws uit de tuin

Bijen

Sinds afgelopen zomer staan er weer bijenkasten in het Pinetum. Na vele jaren heb ik mijn oude hobby om bijen te houden opnieuw opgepakt. Bij mijn vorige werkgever had ik samen met een collega bijenkasten staan op het landgoed Gunterstein in Breukelen. Lang heb ik getwijfeld of het Pinetum wel de juiste plek is om bijen te houden, vooral omdat de

tuin midden in een woonwijk ligt. Als een bijenvolk gaat zwermen, kunnen ze overal neerstrijken, ook in de appelboom bij de buren. Verder is het een hele verantwoording om met levende dieren te werken en wil je het gewoon heel goed doen. Enkele nare en mysterieuze bijenziektes hebben er toe geleid dat je als imker heel alert moet zijn bij mogelijk afwijkend bijengedrag. Maar toen zoon Kees besloot zijn profielwerkstuk over de bijen te houden, was de kogel snel door de kerk en zijn wij beiden enthousiast aan het imkeren geslagen. Gelet op alle bloemrijke tuintjes in de wijk en de in juni bloeiende lindes zouden we toch ook wel een aantal potjes honing kunnen verwachten. Leuk historisch feitje is dat mijn voorganger Ger Bootsman vijftig jaar geleden op precies dezelfde plek ook bijenkasten had staan.

Miniatuur rododendrons

Achterin de rododendronvallei was een hoekje vrijgekomen na het weghalen van enkele kwakkelende rododendrons, die ook geen waarde hadden voor de collectie. Na overleg met het bestuur mochten er lavastenen worden aangeschaft om enkele terrassen op te bouwen. Het idee is om deze te beplanten met kleinblijvende soorten rododendron. Het gaat om soorten die in het hooggebergte voorkomen en daardoor laag en compact blijven, en die tegelijk ook geschikt zijn voor een plekje in een doorsnee Hollandse achtertuin. Tijdens een bezoek aan het rododendronpark in Bremen hebben we daar een aantal prachtige volwassen planten kunnen kopen. ‘Rhododendron-

Park Bremen’ heeft een van de grootste collecties ter wereld en is zeer de moeite waard.

Op varenjacht

In de Victoriaanse tijd in Engeland, rond 1870, was het zeer in de mode om bijzondere soorten en variëteiten aan varens te verzamelen. In het Pinetum willen we ook nog veel meer varens aanplanten en na een tip van Harry Roskam, een groot varenliefhebber en lid van de Varenvereniging, mochten we in Lelystad een enorme collectie varens uit een particuliere tuin halen. Het huis was verkocht en de nieuwe eigenaar zou de tuin volkomen op de schop nemen. Erg jammer dat deze prachtige liefhebberstuin ging verdwijnen, maar fijn voor het Pinetum om veel van deze bijzondere varens te kunnen overnemen. De varens staan nu nog op de kwekerij maar zullen in het najaar in de tuin worden geplant. ●

Hans van Roon

Een verhaal vol symboliek over de Japanse den

Dennen hebben een grote symbolische betekenis in Japan. Zij staan voor een lang leven met wijsheid en kennis. Weinig onderhevig aan verandering, altijd groen in elk seizoen en bestand tegen de weerselementen, dat zijn de eigenschappen van de den die de Japanners waarderen.

De twee belangrijkste soorten met symbolische betekenis zijn de Japanse rode den (*Pinus densiflora*) met een gladde roodbruine bast en zachte naalden, die staat voor het vrouwelijke en de Japanse zwarte den (*Pinus thunbergii*) met een ruwe grijze schors en stijve naalden, die de mannelijke kant vertegenwoordigt. Zowel de rode den als de zwarte den zijn tweenaaldig, dat wil zeggen dat twee naalden paarsgewijs aan elkaar zijn verbonden. Dit staat voor de echtelijke trouw. Hieraan is ook een 14^e-eeuwse legende verbonden, namelijk het verhaal over de tweelingdennen van Sumiyoshi en Takasago, van elkaar gescheiden door de baai van Osaka. Beide dennen zijn gegroeid uit een gesplitste wortel en herbergen de goddelijke geesten van een oud echtpaar. Iedere nacht ontmoeten zij elkaar, want al zijn de echtelieden gescheiden door een grote afstand, hun liefde en vertrouwen verbindt het stel.

Wintergroen

Dennengroen, bamboe en prunusbloesem worden traditiegetrouw ook gebruikt voor decoratie bij het

Nieuwjaarsfeest. Den en bamboe zijn wintergroen en prunus bloeit heel vroeg in het jaar. Gezamenlijk staat dit drietal symbool voor een lang leven, wilskracht en hoop. De versiering heet in het Japans 'kadamatsu'.

Kadamatsu-shogatsu

Oorspronkelijk volgde men de Chinese maankalender en begon het nieuwe jaar in de periode tussen eind januari en half februari. Deuren en poorten werden dan versierd met de kadamatsu ter verwelcoming van de Toshigami-sama. Toshigami-sama is een van de goden uit de Shinto-religie en kan tijdelijk haar intrek nemen in de kadamatsu. Toshigami-sama brengt geluk en voorspoed in het nieuwe

jaar voor de familie of het bedrijf en wordt meestal vrouwelijk voorgesteld. Vreemd genoeg is het belangrijk om de decoratie niet door vrouwen te laten aanbrengen. In dat geval zal zij het huis niet bezoeken, ondanks de kadomatsu.

Begroeten van de den

Het Nieuwjaarsfeest begint op 13 december met het plukken en verzamelen van dennentakken uit de natuur of, als je in de stad woont, met het kopen ervan bij de bloemist. Deze dag heet ‘matsumugae’, het begroeten van de den. De kadomatsu mag nooit op 29 of 31 december worden aangebracht. Het cijfer 9 is voor een Japanner een ongeluksgetal, want dit betekent ‘lijden’. Het getal 29 staat dus voor dubbel lijden. Als je de kadomatsu pas op 31 december bij je deur neerzet, getuigt dit van weinig respect voor de Toshigami-sama, want je wacht tot de laatste dag van het jaar, dus pas op het laatste moment denk je aan haar. Zij is een geluksgodin die overeenkomstig haar status met eerbied behandeld dient te worden. Tegenwoordig volgt ook Japan de Westerse kalender en wordt de versiering meestal direct na de kerstdagen aangebracht. Omstreeks half januari wordt de kadomatsu ritueel verbrand en kan de Toshigami-sama weer bevrijd worden.

Vruchtbaarheid

Ook was het vroeger gebruik om rond deze tijd jonge zaailingen van de den uit te spitten en aan elkaar te geven als een wens voor een lang leven, maar ook voor vruchtbaarheid. Zaailingen verbeelden natuurlijk kinderen en het uitspitten van de zaailingen en het

plukken van dennentakken had ook een zekere seksuele lading. Japanse geliefden stuurden elkaar gedichtjes, waarin het Japanse woord voor den (= matsu) een tweede betekenis heeft, namelijk het werkwoord wachten. Deze woordspeling werd veel gebruikt in de pennenvrucht van de smachtende aanbidders.

Het plukken van zaailingen door een Japanse prinses en haar vriendinnen

Grillig

Zowel in Japan als in China spelen dennen een belangrijke rol in het landschap en in de kunst. Vooral langs de uitgestrekte kustlijn van de Japanse eilanden wordt de den door de weerselementen en de onvruchtbare rotsbodem gevormd tot een voor de Japanner ideale vorm. Dit ideale silhouet bestaat uit een boom met een grillige stam, takken die horizontaal groeien, voorzien van dennengroen in wolkenvorm. Op kamerschermen, schilderijen, kimono's, lakwerk en keramiek, overal kun je de den terugvinden en uiteraard wordt ook hier de uitbeelding van onveranderlijke duurzaamheid bedoeld.

Den en kraanvogels

Ideaalbeeld

Het is een kleine stap van natuur naar tuin, want de Japanse tuin is vaak een landschap in miniatuur en ook hier speelt de den weer een hoofdrol. Vaak zeer kunstig gesnoeid, dat wel, want de tuinman streeft naar de perfecte vorm van de den. Takken die naar beneden hangen worden horizontaal met bamboestokken vastgezet. Naaldenbundels worden weggeknipt of uitgedund en alles wat naar beneden hangt wordt met ijzeren draadjes omhoog gebonden; de natuurlijke boomvorm wordt herschapen in een Japans ideaalbeeld. Deze kunstig gesnoeide bomen worden 'niwaki' genoemd.

Dramatisch effect

Een stapje verder is de kunst van de bonsai. Letterlijk vertaald betekent het woord 'bonsai' een groepje planten in een lage schaal, maar voor de liefhebbers behelst deze omschrijving veel meer. Bonsai is een kunstvorm waarvoor de schepper zowel artistieke als tuinmanskwaliteiten moet bezitten. Uniek voor bonsai is het element tijd. Een schilderij of beeld is een kunstwerk dat klaar is en na voltooiing nauwelijks verandert; een bonsai is

een levend kunstwerk dat doorgroeit en een hoge leeftijd kan behalen. En dan speelt weer de den als boom de hoofdrol. De Japanse zwarte den wordt gezien als de koning van de bonsai. De stijve donkergroene naalden en de grijze schors die ruw en diep ingesneden is, zorgen al snel voor het beoogde dramatische effect. Omdat de zwarte den in de natuur meestal op arme rotsachtige bodem groeit en met deze slechte condities genoegzaam neemt, is een leven als bonsai in de beperkte ruimte van een platte schaal of op een rotsplaat geen groot probleem. Ook als bonsai beantwoordt de den aan de verwachtingen van de Japanner. De den is niet alleen een wintergroene boom, maar ook een symbool voor kracht en wijsheid dat sterk geworteld is in de Japanse cultuur. ●

Gerdy van der Lans

Het arbeidsintensieve snoeien van een niwaki

Evenementen zomer en najaar 2016

Weekenden 4/5 juni, 11/12 juni en 18/19 juni:

Tentoonstelling 'Ademtocht in de Oranjerie', tekeningen van Nikki van Es (www.nikkivanes.nl). Van 12:00 tot 17:00 uur.

Zondag 12 juni:

Rondleiding 'Japan in het Pinetum' om 14:00 uur.

Zondag 26 juni:

Open Jeugdschaaktournooi HSG voor schakers tot 16 jaar. Start om 11:00 uur. Zie www.hsgopen.nl voor meer info en inschrijving.

Zondag 3 juli:

Optreden Goois Jeugdorkest en Junior Goois Jeugdorkest om 14:00 uur.

Zondag 10 juli:

Rondleiding 'Japan in het Pinetum' om 14:00 uur.

Woensdag 3 augustus:

Japane kinderknutselmiddag om 14:00 uur. Origami (vouwen), plakken, knippen en kleuren, alles met een Japans tintje. Kosten € 3,50 per kind. Begeleidende volwassenen hebben gratis toegang.

Zondag 14 augustus:

Rondleiding 'Japan in het Pinetum' om 14:00 uur.

Zondag 28 augustus:

Japan-dag met het Blijdenstein Go-tournooi en diverse demonstraties.

Weekenden 2, 3, 4 en 9, 10, 11 september

Expositie van de Japanse kunstenaar Haruka Matsuo. Van 12:00 tot 17:00 uur.

Weekend 10 en 11 september:

Open Monumentenweekend met rondleidingen: zaterdag om 14:00 uur en zondag om 12:00 en 14:30 uur.

Vrijdag 16 en zondag 18 september:

Workshop handvormen van Japans porselein door Haruka Matsuo. Aanmelden via info@pinetum.nl.

Zondag 11 december:

Kerstboomrondleiding om 14:00 uur.

**Kijkt u voor verdere informatie op
www.pinetum.nl of op onze Facebookpagina.**

Botanische tuin Pinetum Blijdenstein

Bezoekadres	Pinetum Blijdenstein Van der Lindenlaan 125	
Postadres	Postbus 49 1200 AA Hilversum	
Telefoon	035-6231123	
E-mail	info@pinetum.nl	
Website	www.pinetum.nl	
Openingstijden	maandag t/m vrijdag: 09.00 tot 16.00 uur zaterdag en zondag: 12.00 tot 16.30 uur	
Toegangsprijzen	kinderen tot 12 jaar kinderen vanaf 12 jaar en volwassenen op woensdag is de toegang gratis	€ 1,00 € 2,50
Abonnementen	éénpersoons jaarkaart meerpersoons jaarkaart (max. 4 pers)	€ 17,50 € 32,50

Met uw jaarkaart steunt u het Pinetum en heeft u gratis toegang tot het Pinetum. Bovendien heeft u met de jaarkaart het hele jaar gratis toegang tot:

de Hortus Botanicus in Amsterdam
de Hortus Botanicus in Leiden
de Botanische tuin Arboretum Belmonte in Wageningen
de Botanische tuin van de TU Delft
de Botanische tuin in Kerkrade

Zie voor informatie over de tuinen www.botanischetuinen.nl